

1. INLEIDING

2. SINT-JOZEFKERK, MOLENSTEDE

2.1 Identificatie

- 2.1.1 Algemene gegevens en bescherming
- 2.1.2 Ligging
- 2.1.3 Impressiefoto's

2.2 Onderzoek van het gebouw

- 2.2.1 Historische nota
- 2.2.2 Beschrijving van het gebouw
- 2.2.3 Huidig gebruik van het gebouw
- 2.2.4 Ruimtelijke analyse van het gebouw
- 2.2.5 Staat van het gebouw

2.3 Onderzoek van de omgeving

- 2.3.1 Gewestplan
- 2.3.2 Historische evolutie van de omgeving
- 2.3.3 Ontsluiting
- 2.3.4 Functiekaart

2.4 Sterkte-zwakte-analyse

3. SINT-ENGELBERTUSKERK, DEURNE

4. HEILIGE FAMILIEKERK, VLEUGT-SCHAFFEN

5. ONZE-LIEVE-VROUWEKERK, DIEST

6. SINT-TRUDOKERK, WEBBEKOM

7. HEILIG KIND JEZUSKERK, KAGGEVINNE

2.1 Identificatie

2.1.1 Algemene gegevens en bescherming

Adres

Dorpsstraat 10, 3294 Molenstede

Kadastrale info

DIEST 4 AFD/MOLENSTEDE; sectie H nr. H154/C (kerk) en sectie H nr. H155/R (sacristie)

Plaats in de kerkelijke structuur

Parochie Sint-Jozef

Eigenaar

Stad Diest

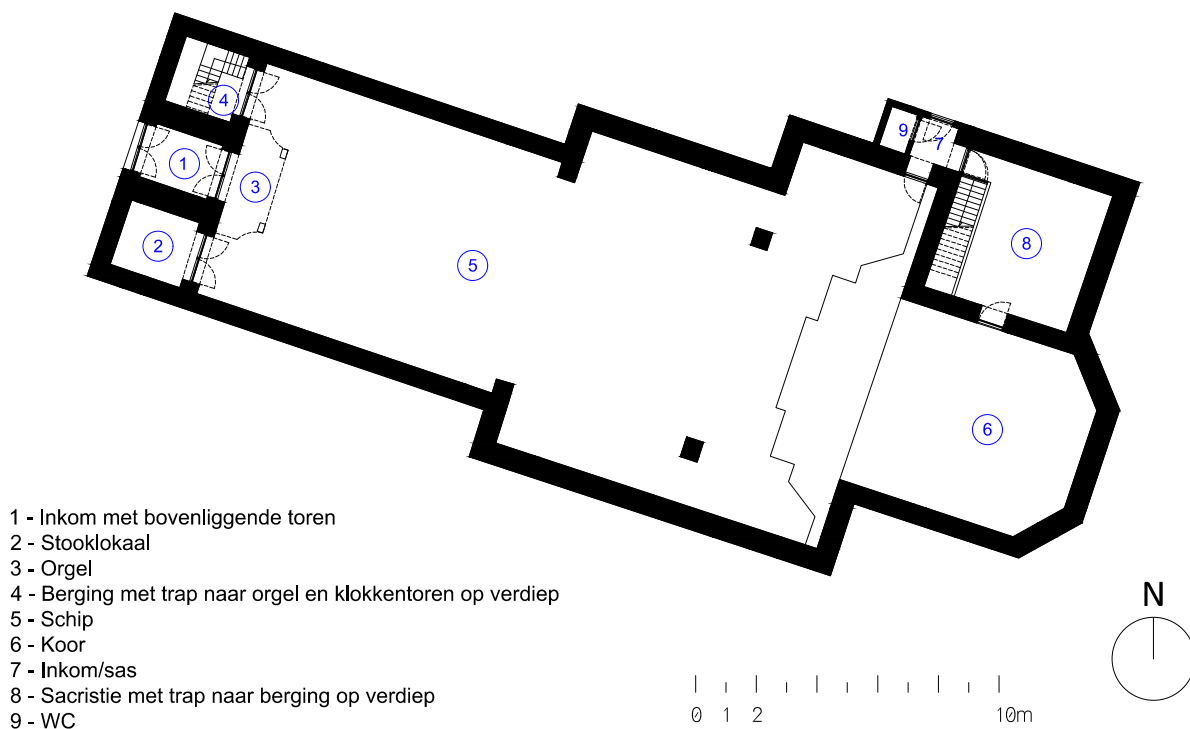
Beschermingen

Het orgel in de Sint-Jozefkerk is beschermd als monument (19.12.2014).

<https://id.erfgoed.net/besluiten/5630>

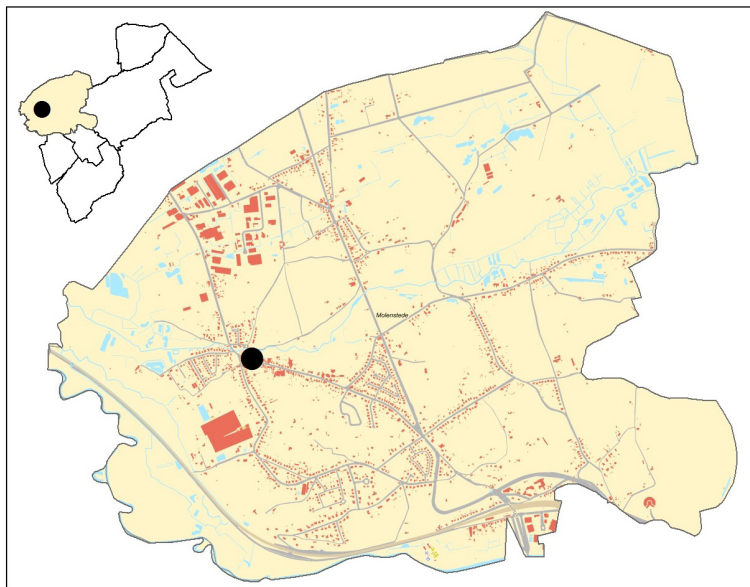
De kerk is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed omwille van de architecturale en historische waarde (aanvankelijk 14.09.2009, thans 08.10.2021).

<https://id.erfgoed.net/besluiten/14867>

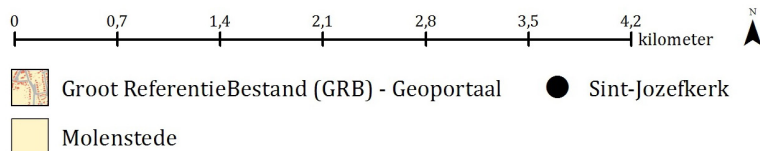

Afbeelding 1. Huidig grondplan van de Sint-Jozefkerk.

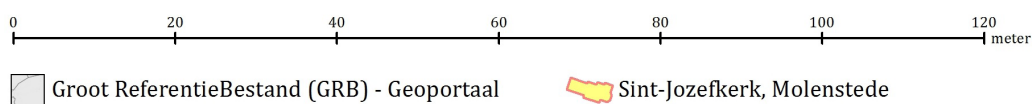
2.1.2 Ligging

Binnen Molenstede, de meest westelijke deelgemeente van Diest, staat de kerk pal in de dorpskern.

Afbeelding 2. Locatie van de Sint-Jozefkerk op een kaart van de gemeente Molenstede.

Afbeelding 3. Kadastrale situering van de Sint-Jozefkerk in Molenstede.

 Orthofotomozaïek, middenschalig, winteropnamen, meest recent - Geoportaal

Afbeelding 4. De Sint-Jozefkerk in Molenstede op luchtopnames (2021).

2.1.3 Impressiefoto's

2.2.1 Historische nota

2.2.1.1 Bouwgeschiedenis

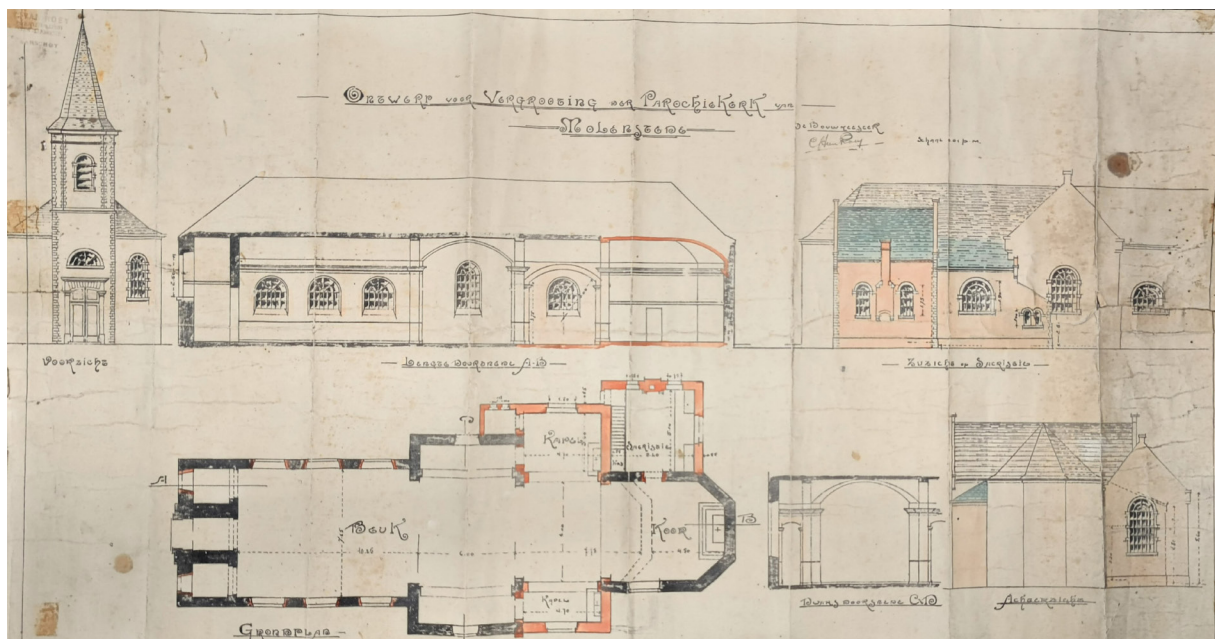
Het huidige kerkgebouw dateert grotendeels van 1838, maar de historiek van de locatie van de kerk als geloofsplaats gaat verder terug. Al in 1660 richtten de inwoners van Molenstede een verzoek aan de abdij van Tongerlo om een eigen bidplaats of priester. Tot in de zestiende eeuw konden Molenstedenaars waarschijnlijk de mis bijwonen in een kapel gewijd aan Sint-Lazarus, horend bij het leprozenhuis of Lazarij buiten de stadsmuren van Diest. Deze werd echter in 1578 in brand gestoken door de troepen van Willem van Oranje en nooit heropgebouwd.

Uiteindelijk zou het nog een eeuw duren voor het verzoek om een eigen bidplaats werd ingewilligd: kort voor 1760 werd een kapel gebouwd, door de bevolking zelf, op de locatie van de huidige kerk. In 1762 wijdde de landdeken van Diest een klok voor deze kapel en op zon- en feestdagen kwam een minderbroeder er de mis opdragen. (Van Diest, 1998, pp. 13-14; Claes et al., 1993, p. 91). In 1771 was er al een priester die als koster en schoolmeester optrad.

Op basis van een door pastoor Luts aan het bisdom van Mechelen verstuurd brief uit 1839 krijgen we een idee van de toenmalige kapel en haar omgeving. Zo had de kapel een oppervlakte van 400 vierkante voeten. In de nabijheid werden in het begin van de negentiende eeuw ook een pastorie, gemeentehuis en kosterwoning gebouwd. (Van Diest, 1996, pp. 3-4)

Vijftig jaar na haar ontstaan zou de kapel - met een aangebouwd kosterhuis dat ook gebruikt werd als schooltje - worden vergroot. Met een toelage van 2000 frank van de provincie Brabant liet de toenmalige pastoor en Molenstedenaar Gerardus Luts in 1838 het schip met de ingebouwde westertoren bouwen, met kareelstenen die hij op zijn eigendom liet bakken. In de nieuwe kerk - die 20 voet breed en 50 meter lang zou worden - werd het oude bestaande kappelletje als koor geïntegreerd.

In 1859, onder pastoor Van Den Wijngaert, wordt de kerk die tot dat moment een klassieke kruisvorm had, vergroot met een sacristie en een tweede "kruiskoor" (die verder in de rapport als "langwerpige zijkapellen" zal worden geduid om verwarring met het transept te vermijden). Dat wijst erop dat het gebouw toen te klein was geworden. Drie decennia later zorgde pastoor Vanswevelt, een begenadigd schrijnwerker, voor een grotere sacristie.

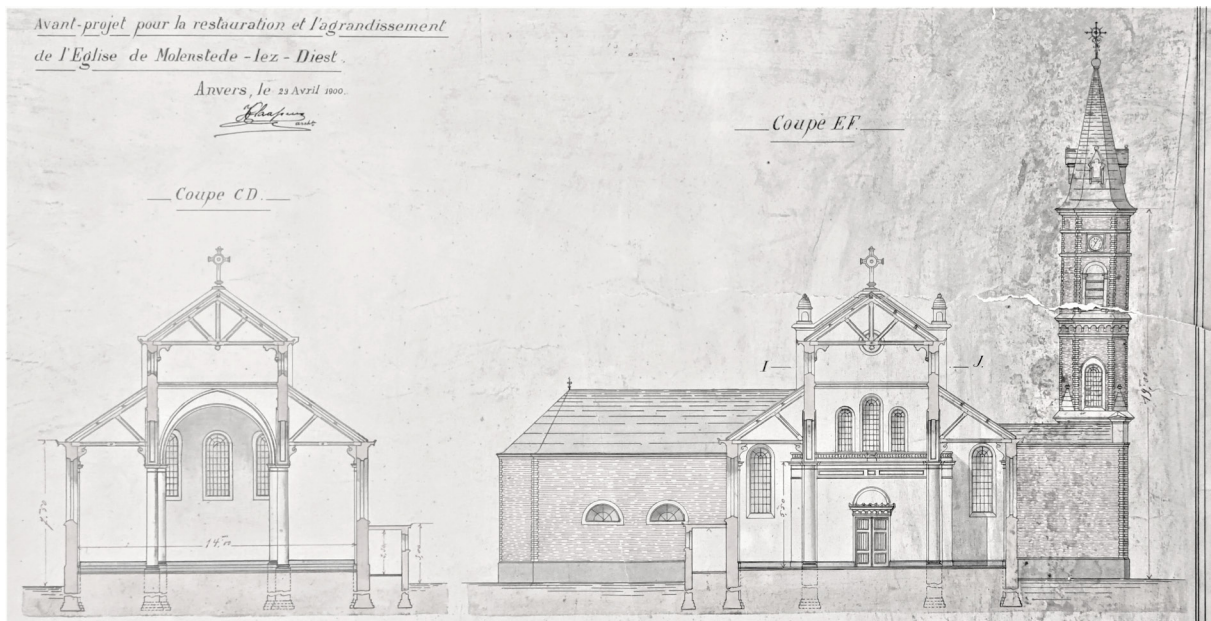
Afbeelding 5. "Ontwerp voor vergrooing der parochiekerk van Molenstede" [1859]. Bron: Stadsarchief Diest, Plannencollectie 1, 313 + 314.

Op historische overzichtskarten tekent de herkenbare kerkplattegrond van de huidige kerk zich pas af op de Popp-kaart uit 1862. Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1845) zien we nog twee geschakelde gebouwen - links een veelhoekig volume en rechts een kleiner rechthoekig volume - wat overeenstemt met de kapel en de aangebouwde kosterwoning. Op de Ferrariskaart (ca. 1777) is op die locatie een eenvoudig langwerpig gebouw te zien.

Afbeelding 6. Situering Sint-Jozefkerk op historische kaarten: A. Ferrariskaart (1777) / B. Atlas der Buurtwegen (ca. 1845) / C. Popp-kaart (1862) / D. Groot ReferentieBestand (GRB).

In 1899 omschreef de pastoor het gebouw als erg bouwvallig. Het leidde tot een eerste restauratiecampagne. Een ambitieus plan uit 1900 om een nieuwe, nog grotere kerk in oriëntaalse stijl dwars te bouwen over de huidige kerk, werd evenwel niet gerealiseerd.

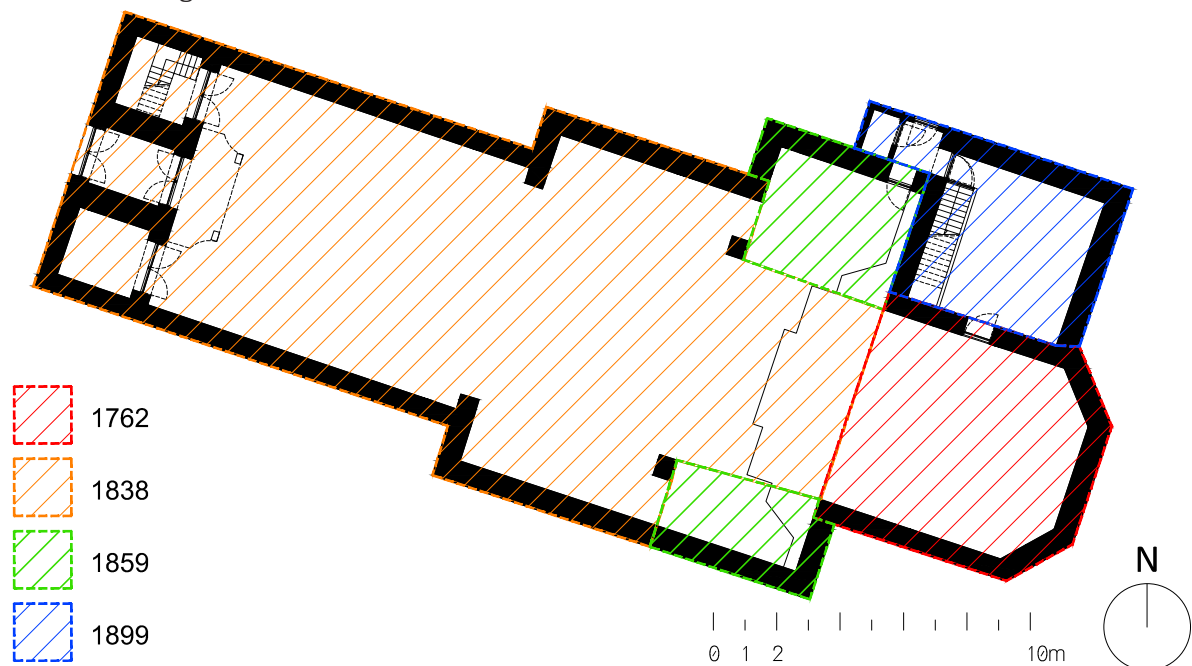

Afbeelding 7. Niet gerealiseerd bouwplan voor een vergroting (1900). Bron: Stadsarchief Diest.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog, toen de brug over de beek werd opgeblazen, raakte de kerk van Molenstede beschadigd. Pastoor Dox, die ook leraar was aan het Sint-Berchmanscollege van Diest, liet de schade herstellen.

In de jaren 1960 werd centrale verwarming geplaatst om het comfort van de gelovigen tijdens erediensten te verbeteren. Vermoedelijk ging die installatie gepaard met het wijzigen van de toegang tot het stooklokaal vanuit het schip. Voordien was de doorgang tussen het portaal en het schip van de kerk, vanuit het schip gezien, geflankeerd door twee paar houten identieke dubbele deuren.

Onderstaande plattegrond toont schematisch de verschillende bouwfases die de kerk sinds haar ontstaan heeft gekend.

Afbeelding 8. Overzichtskaart met de verschillende bouwfases van de Sint-Jozefkerk.

2.2.1.2 Aankleding van de kerk

De Sint-Jozefkerk is doorheen haar geschiedenis aangekleed met allerhande vast meubilair, schilderijen, beelden, vaandels, klokken, glasramen etc. Een aantal elementen dateert van toen de kapel werd verbouwd tot een eenbeukige kerk met westertoren in 1838 of kort erna. Dat is ondermeer het geval met het **orgel** dat gebouwd werd door Arnold Graindorge, telg uit een Luiks orgelbouwersgeslacht. Het dateert van 1834 en was oorspronkelijk voor de Norbertijnenabdij van Averbode bestemd. Het rugpositief daarvan werd in 1862 voor 1000 frank aangekocht door pastoor Van den Wijngaert van Molenstede. Op de windlade - nog de originele lade zoals gemaakt door Graindorge - staat een inscriptie daarover. Bijna alle onderdelen en het volledige pijpwerk zijn van de hand van Graindorge, met als bijzonderheden de aanwezigheid van een clairon 4' en een doublette 2'. Enkel de orgelkast is niet door Graindorge vervaardigd, maar een vermoedelijk 18de-eeuwse creatie. De kleppenkast is (met uitzondering van toegevoegde hulpveren) origineel en heeft volgende inscriptie: "SOMMIER FAIT PAR A.GRAINDORGE FACTEUR D'ORGUES À LIÈGE"/"LAN MILLE HUIT CENT TRENTE QUATRE POUR L'ABAY D'AVARBODE"/"COMMENDÉ PAR MONSIEUR CARLIER PROVISEUR DE LA DITTE ABAY".

In 1946 werd het orgel gereviseerd door Gerard D'hondt. In 1975 vermeldden Roose & Fauconnier het in hun overzichtswerk *Het historisch orgel in Vlaanderen* als nog bespeelbaar, maar buiten gebruik en in verval. Ook het meubel raakte in verval door gebrek aan onderhoud. Het orgel is hersteld in 1994, op initiatief van het Davidsfonds van Molenstede dat sponsoring ophaalde onder de bevolking, en plechtig ingewijd op 16 oktober 1994. (Van Diest, 2001, pp. 15-17)

Een van de **klokken**, "Maria", dateert uit 1843. Een andere grote 19de-eeuwse klok met de naam "Amandus Joseph" werd tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Duitse bezetter meegenomen, maar "Maria", de kleinere klok, diende niet te worden ingeleverd. In 1952 kwamen er nieuwe klokken gegoten door de firma P. Bouwens-Goossens uit Gent, op initiatief van pastoor Dox. (Houtmeyers, 2001, 3 / Van Diest, 1997, 6-8)

De twee **zijaltaren** van Sint-Jozef en Maria, en de **lambrisering** rond het koor dateren van 1863. Enkele jaren later, in 1866 werd het merkwaardig zilveren **kruisbeeld** op houten voet (eikenhout en finer) in Louis XV-stijl aan de kerk geschonken bij testament door Henricus Peeters. Het is in 1992 gerestaureerd door leerlingen van het VTI van Diest. (Van Diest, 2000, pp. 10-11) Het kruisbeeld, dat in rapporten van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen en van de *Société Royale d'Archéologie de Bruxelles*, als 'opmerkelijk' wordt aangestipt, is heden aan de muur bevestigd links van het Sint-Jozefaltaar.

De **twee figuratieve glas-in-loodramen** in de transeptarmen aan weerszijden werden beiden in 1903 geschonken. Het ene beeldt de H. Bavo af en de andere de H. Amandus.

In de kerk hangt, boven het portaal van de sacristie, een Piëta vervaardigd door G. Wallaert uit Hasselt. Dit **schilderij** werd in 1942 aangekocht door pastoor Dox ter nagedachtenis aan de vijf inwoners van Molenstede die overleden bij de grote ontploffing in Tessengerlo in 1942, die in totaal 190 doden eiste. (Van Diest, 1997, pp. 16-17)

Onder pastoor Decroos, **in de jaren 1960**, werd het uitzicht van de kerk aangepast aan de vereisten van het **Tweede Vaticaans Concilie**:

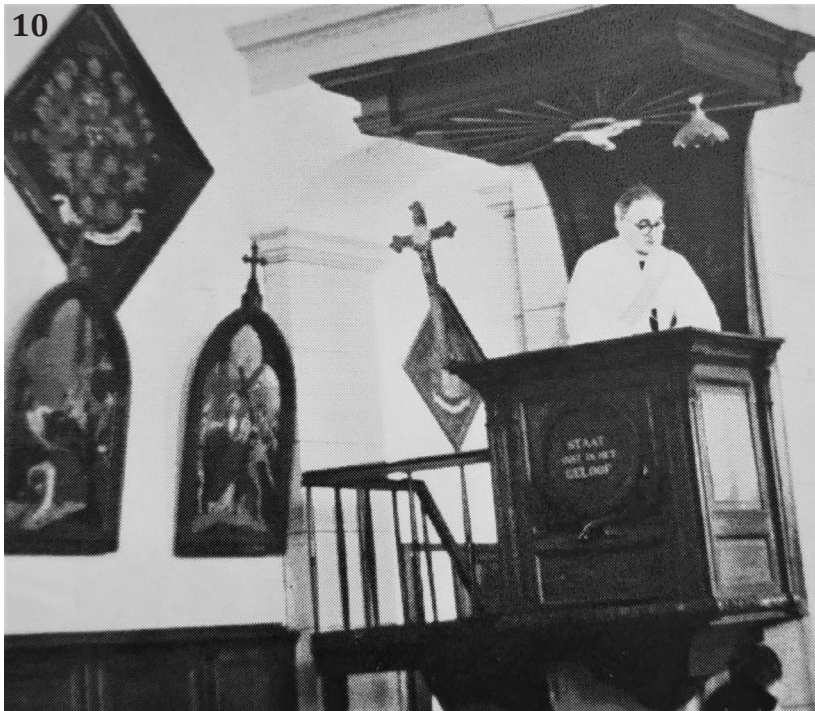
"Hij liet de oude preekstoel en de communiebank verwijderen en kocht een nieuwe altaartafel. Er werd een moderne kruisweg gehangen."

Zoals reeds vermeld, werd toen ook centrale verwarming geplaatst, wat er vermoedelijk toe geleid heeft dat één van de dubbele houten deuren in de westgevel van het schip is verwijderd. In deze ruimte, een vroegere kapel, zijn nog elementen van de oude vloer en muurafwerking te zien.

Onderstaande foto uit 1977 toont een situatie waarbij de houten rondboogdeur links van het oksaal al vervangen is door een enkele houten vierkante deur. De dubbele branddeur zoals die er vandaag is, dateert van later. De tegelvloer die hier nog zichtbaar is, werd later vervangen door vasttapijt. De staties van de kruisweg zoals die nu in het schip hangen, hingen toen elders in de kerk.

Afbeelding 9. Zicht op het oksaal met orgel (1977). Bron: [© KIK-IRPA, Brussels (Belgium), cliché M076721.

Afbeelding 10. Pastoor Dox binnen in de kerk op de sindsdien verdwenen preekstoel. Bron: *Fotowandeling kriskras door Molenstede*, p. 7.

Afbeelding 11. Foto van het O.L.V.-altaar, 1977. Bron: [© KIK-IRPA, Brussels (Belgium), cliché M076723].

2.2.1.3 Devotie

De "Onze-Lieve-Vrouweparochie van Molenstede" was al in 1803 opgericht. In de 19de eeuw was de kerk van Molenstede een brandpunt van mariale devotie. In 1835 werd voor het eerst een processie ingericht van Molenstede naar Scherpenheuvel. Vanuit de kerk vertrokken eertijds ook twee andere **processies** die langs de vele Mariakapelletjes in de parochie gingen.

Bij de organisatie van de processies waren zusters van de lokale school betrokken, en ook misdienaars, de pastoor, schoolkinderen, het kerkkoor, de fanfare en afgevaardigden van het gemeentebestuur stapten mee op. (Houtmeyers, 2003, pp. 4-7).

Afbeelding 12. Processie van de Boerinnenjeugdbond voor de Sint-Jozefkerk, s.d. Bron: Claes et al, *Geschiedenis van Molenstede*, 1993, p. 222).

Ook vóór de Onze-Lieve-Vrouweparochie van Molenstede bestond, hadden Molenstedenaars een actief aandeel in Diestse processies. In de 16de eeuw waren het de "Goede Liederen van Molenstede" die in de **Onze-Lieve-Vrouweprocessie** uitgaand van de Sint-Sulpitiuskerk het processiebeeld mochten rondragen. Dat zou voortkomen uit het verhaal dat het beeld van O.L.V. van Mirakelen dat in de processie werd rondgedragen, ooit door inwoners van Molenstede uit de Demer zou zijn gevist, waar het tijdens onlusten was ingegooid. In latere eeuwen waren het daarom leden van de Onze-Lieve-Vrouwegilde van Molenstede die het beeld ronddroegen in de processie. (Van de Ven, 1994, pp. 1-8). Het hedendaagse standbeeld dat vandaag op het dorpsplein van Molenstede staat, herinnert hieraan.

Behalve de mariale devotie en processies kende Molenstede ook een traditie van **bedevaarten**. Er was een speciale "begankenis" ter ere van de H. Amandus voor reumalijders, op 6 februari of een van de navolgende dagen. Amandus was een heilige die werd aangeropen voor jicht, stuipen, en heel wat gelijkaardige ziekten bij mens en vee. In 1873 had pastoor Van den Wijngaert een broederschap van de H. Amandus ingericht, waar begin 20ste eeuw nog 1 op 3 inwoners van Molenstede lid van waren. (Van Diest, 1997, pp. 6-7). Tot op vandaag bestaat het gebruik van de verkoop van varkenskoppen aan de kerk op de feestdag van de H. Amandus.

In de jaren 1970 kreeg de parochie en de kerk van Molenstede een nieuwe patroonheilige om te vermijden dat na de fusie met Diest verwarring zou kunnen ontstaan met de Diestse Onze-Lieve-Vrouweparochie. De naam van de parochie Molenstede veranderde daarom van "Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hemelopneming" naar de Sint-Jozefsparochie. (Claes et al., 1993, p. 221)

2.2.1.4 Iconografisch overzicht

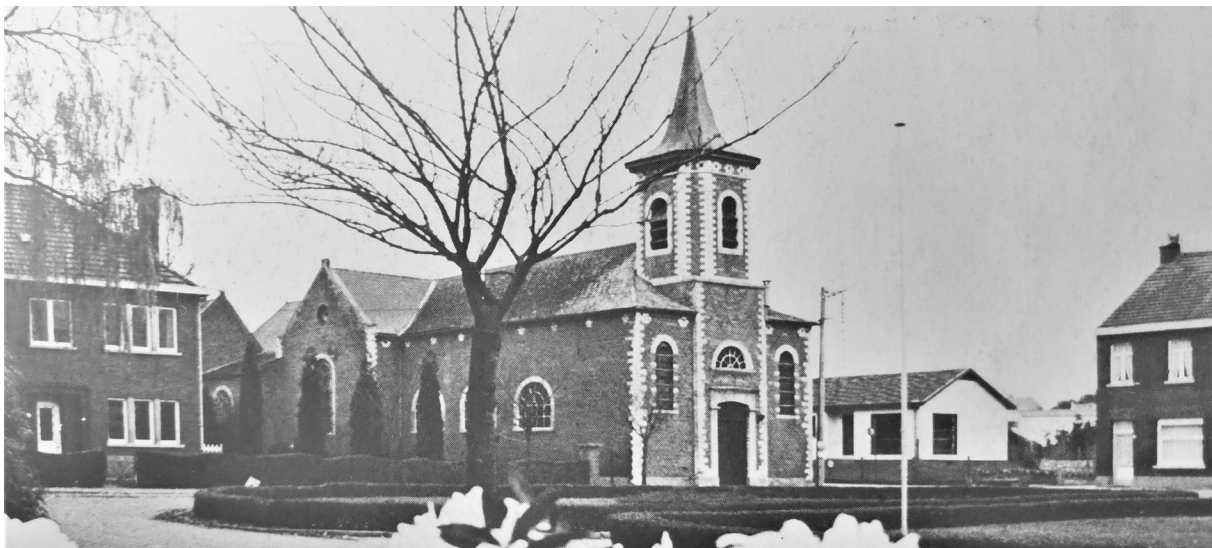
Afbeelding 13. De Sint-Jozefkerk in Molenstede: zicht op het koor, jaren 1930. Bron: Claes et al., *Geschiedenis van Molenstede*, 1993, p. 155.

Afbeelding 14. De Sint-Jozefkerk in Molenstede met links van de kerk de voormalige pastorie. Postkaart uit de jaren 1930. Bron: Claes et al., *Geschiedenis van Molenstede*, 1993, p. 152.

Afbeelding 15. De Sint-Jozefkerk in Molenstede met links van de kerk de nieuwe pastorie. Foto uit de jaren 1970. Bron: Claes et al., *Geschiedenis van Molenstede*, 1993, foto nr. 87.

Afbeelding 16. De Sint-Jozefkerk in Molenstede in de jaren 1970. Bron: *Diest vroeger en nu*, p. 137.

17

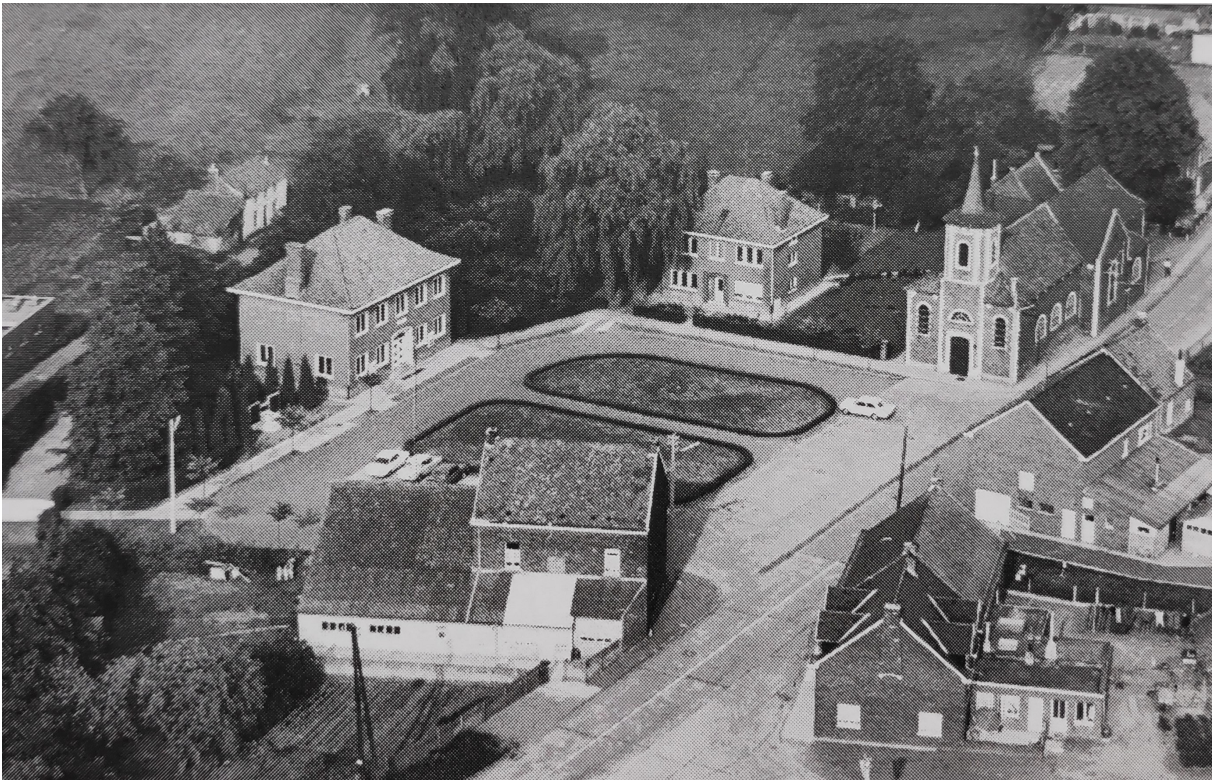

18

Afbeelding 17. De voorgevel van de Sint-Jozefkerk in Molenstede, eerste kwart 20ste eeuw. Foto: Claes et al., *Geschiedenis van Molenstede*, 1993, p. 90.

Afbeelding 18. De voorgevel van de Sint-Jozefkerk in Molenstede, s.d. [na 1966]. Bemerkt de gewijzigde vensters in de voorgevel en de schoorsteen. Foto: Studio Dann. Bron: Stadsarchief Diest, foto nr. A914/3.

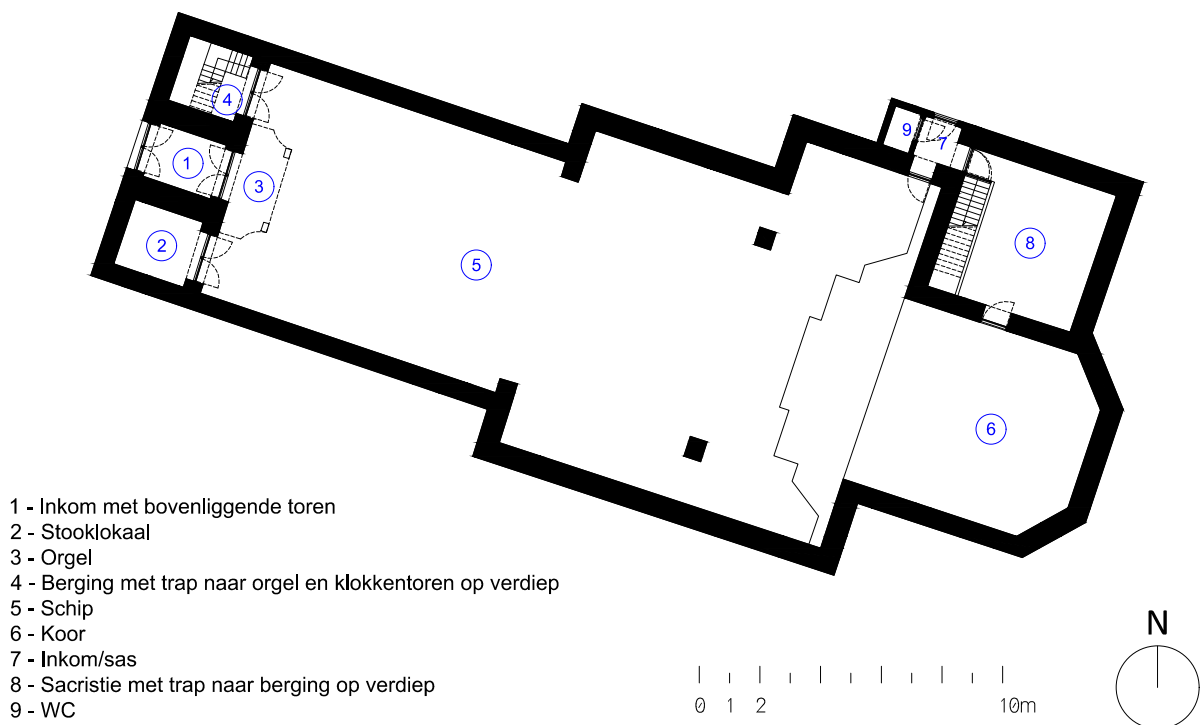

Afbeelding 19. Luchtfoto van de Sint-Jozefkerk en omgeving in 1966. Bron: *Fotowandeling kriskras door Molenstede*, p. 5.

2.2.2 Beschrijving van het kerkgebouw

De parochiekerk van Sint-Jozef bestaat uit één beuk met een transept en daartegen aan weerszijden twee langwerpige smalle 'zijkapellen' ("tweede kruiskoor"). Aansluitend is er een vijfzijdig koor met ten noorden daarvan een sacristie met een verdieping op. In de westgevel bevindt zich centraal in het verlengde van de enige beuk een kleine toren geflankeerd door twee ruimtes.

Zadeldaken op het transept en de sacristie; schilddaken op het schip, de aangebouwde langwerpige kapellen en het koor, en een ingesnoerde naaldspits op de toren. Schip en transept zijn gedekt met asbestleien, doorbroken door een schoorsteen ter hoogte van de verwarmingsinstallatie. De torenspits is gedekt met gewone leien en bekroond met een bol, kruis en haan. Baksteenmetselwerk met zandstenen sierelementen (hoekkettingen, plint, vensteromlijstingen en steigergaten), opgetrokken in de neoclassicistische trant van de late 18de eeuw. Brede rondboogvensters met gehamerd glas, en in het transept aan weerszijden een hoger figuratief glas-in-loodraam. Het hoofdportaal bevindt zich in de toren.

Afbeelding 20. Huidig grondplan van de Sint-Jozefkerk.

Binnenin bestaat de kerk uit een portaal, met recht tegenover de hoofdingang een grote dubbele houten inkomdeur die toegang geeft tot het schip. De flankerende ruimtes zijn enkel te bereiken via het schip. Daar bevindt zich rechts van de dubbele inkomdeur een identieke dubbele houten deur, terwijl er links een moderne branddeur zit. Achter de branddeur zit het stooklokaal en achter de dubbele houten deur rechts is een berging met trap naar oksaal en klokkentoren. Boven het portaal is een oksaal met orgel in een kast in rococostijl.

Wat afwerkingslagen betreft, is er houten lambrisering aangebracht in het koor, transept, zijkapellen, het schip en het portaal. De muren zijn gepleisterd en witgeschilderd, met een accentkleur ter hoogte van kapitelen van de zuilen en de muurplaat waarop het tongewelf rust. Zowel het koor, transept, de langwerpige zijkapellen als het schip zijn voorzien van vasttapijt. De

vloer in de sacristie is recent vernieuwd. In het portaal ligt een vernieuwde vloer met een grote voetmat.

In het koor, dat één trede hoger ligt dan het schip, staat een neobarok houten en deels verguld portiekaltaar, geflankeerd door twee processievaardels van O.L.V. en de H. Amandus. Het koor wordt afgesloten met een communiebank met gipsen ornamenten. In de zijkapellen staan neobarokke portiekaltaren: links van het koor een altaar gewijd aan Maria en rechts van het koor een altaar gewijd aan Jozef. Bij het Sint-Jozefaltaar staat een zilveren kruisbeeld op houten voet uit 1800; op het Sint-Mariaaltaar een processiebeeld. Tegen de westelijke muren van de transeptarmen staan biechtstoelen, met daarboven twee vroeg 20ste-eeuwse rouwborden of obiits. Eveneens in die transeptarmen zitten twee figuratieve glas-in-loodramen: het ene beeldt de H. Bavo af, het andere de H. Amandus. In de linkerzijkapel, links van het raam, hangt een kruisbeeld tussen twee kandelaars. In beide langwerpige zijkapellen (en in het schip) zitten rondboogvensters van gehamerd glas en glas-in-lood.

In de sacristie bevindt zich op de benedenverdieping een oude brandkast en moderne ladenkasten. Er zijn twee houten vensters met roedeverdeling, met voorzetramen aan de buitenkant. Op de locatie van een oude private biechtstoel is een nieuwe trap voorzien die naar de sacristiezolder leidt. De elektriciteitskast is vernieuwd. Naast de sacristie is een klein inkomportaal met een buitendeur en een toilet, die ook rechtstreekse toegang biedt tot de kerk, naast het koor.

Verschillende heiligenbeelden sieren de kerk: links en rechts onder het doksaal staan beelden van de H. Barbara (met de toren) en de H. Appolonia (met een schaalje tanden, want ze is een heilige die tegen tandpijn aangeroepen werd). Tegen de zijwand van het schip zijn twee kleine beeldjes bevestigd van de H. Sebastiaan en Johannes de Doper (gemaakt door een lokale gelovige). Iets verder in het schip staan standbeelden van de H. Isidoor (afgebeeld met de spade, een traditionele boerenheilige waarvan het beeldje in 1905 aan de kerk werd geschonken, zoals blijkt uit de inscriptie op de voet) en van de lokale Diestse heilige Sint-Jan Berchmans. Nog verder zien we de pestheilige Sint-Rochus met kind Jezus en de H. Amandus. Voor die laatste heilige is ook een offerblok aanwezig. Een inventaris uit 1992 vermeldt ook nog een beeld van het H. Hart van Jezus en een ander beeld van de H. Amandus dat op de kerkzolder werd teruggevonden.

Op de pilaar tussen de linkerkapel en het koor hangt een tekening van een lokale kunstenaar, en boven de toegangsdeur naar de sacristie een Piëta die herinnert aan de ramp van Tessenderlo tijdens WO II. Boven de lambrisering in het schip, het transept en de zijkapellen hangen de staties van de kruisweg. Op één van de pilaren van het portaal hangt een modern Afrikaans geïnspireerd beeldhouwwerk.

21

22

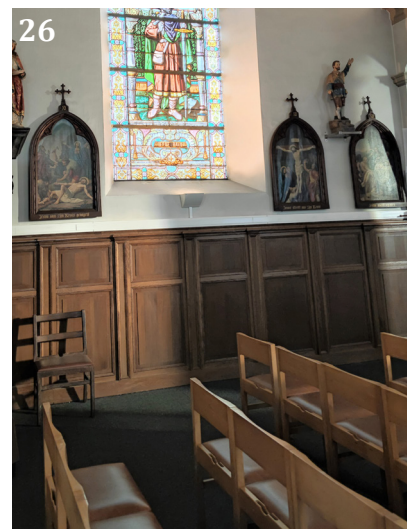
23

24

25

26

27

28

29

Afbeelding 21. Zicht op het koor, langwerpige zijkapel, transept en schip van de zuidgevel.

Afbeelding 22. Sacristie.

Afbeelding 23. Torenspits met bol, kruis en haan.

Afbeelding 24. Zicht op het portaal (midden), berging met trap naar oksaal (rechts) en stooklokaal (links).

Afbeelding 25. Verwarmingsinstallatie met restanten van oude vloer en muurafwerking.

Afbeelding 26. Lambrisering.

Afbeelding 27. Hoofdaltaar en vaandels.

Afbeelding 28. Communiebank (en zicht op hoofdaltaar).

Afbeelding 29. Zijaltaar van de H. Amandus, met zilveren kruisbeeld op houten voet links.

30

31

32

33

34

35

Afbeelding 30. Rondboogvenster in het schip.

Afbeelding 31. Benedenverdieping van de sacristie.

Afbeelding 32. Eerste verdieping van de sacristie.

Afbeelding 33. Beeld van de H. Barbara.

Afbeelding 34. Beeld van de H. Amandus.

Afbeelding 35. Afrikaans geïnspireerd beeldhouwwerk tegen een pilaar van het oksaal en rechts een beeld van Sint-Jan-Berchmans.

2.2.3 Huidig gebruik van het kerkgebouw

Er is wekelijks een eucharistieviering. Daarnaast vinden er nog geregeld thematische erediensten plaats, bijvoorbeeld naar aanleiding van Maria Lichtmis of het naamfeest van de H. Amandus.

Verenigingen die gebruik maken van de kerk zijn o.a. de fanfare Sint-Amandusvrienden - waarvan de patroonheilige H. Amandus in de kerk vereerd wordt - en de jeugdafdeling Jeugdmuziekensemble "Den Heerd". Verder staan er in de kerk twee borden die voor catecheseles gebruikt worden. Een van de borden bevat naamplaatjes van kinderen die hun eerste communie deden.

Afbeelding 36. Misboekje van de lichtmisviering 30 januari 2022. Links de voorflap en rechts de achterflap.

Afbeelding 37. Paneel met kindernamen in de kerk, in het kader van catecheseactiviteiten.

Het gebruik om een varkenskop te verkopen na de hoogmis op het feest van Sint-Amandus bestond al in de jaren 1950. De folkloristische traditie werd heropgevestigd en bestaat nog altijd. Er is een actieve heemkundige kring - Heemkring Molenstede - die voortkomt uit het lokale Davidsfonds. Ook deze heemkring organiseert activiteiten in en rond de kerk. Onder andere enkele uitgestippelde wandelingen vangen stuk voor stuk bij de Sint-Jozefkerk aan.

Traditioneel werd de eerste zondagsdienst na 6 februari, de feestdag van de H. Amandus, opgeluisterd door de Sint-Amandusvrienden. (Mandervelt, 1992, pp. 17-20).

38 Jeugdmuziekensemble "Den Heerd" is in Molenstede, Brabant, Belgium. ...
9 februari 2020 · 🌐

Vandaag vieren we Sint Amandus met na de misviering de gebruikelijke verkoop van varkenskop per opbod. Toch een schoon exemplaar dit jaar!

Afbeelding 38. Varkenskopverkoop in 2020. Facebook Jeugdmuziekensemble Den Heerd.
Afbeelding 39. Varkenskopverkoop in 1979. Foto Gilberte Merckx (Van Diest, 1997, p. 7).

Afbeelding 40. Aankondiging van de herdenking van de oorlogsslachtoffers op 11 november 2021.

Ook voor bredere culturele activiteiten blijft het kerkgebouw een baken. Tijdens het Verhalenfestival De Merode, dat in 2020 in Molenstede plaatsvond, was de kerk het afspraakpunt voor het begin van de wandeltocht.

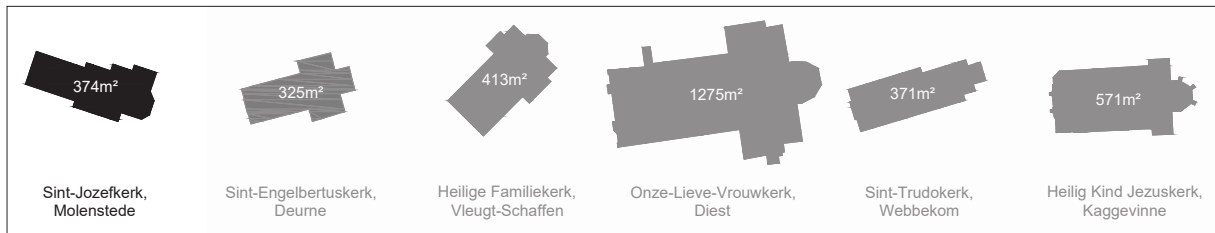
Afbeelding 41. Affiche van het verhalenfestival De Merode in 2020.

2.2.4 Ruimtelijke analyse van het kerkgebouw

2.2.4.1 Oppervlakte en afmetingen

De bruto footprint van het gebouw is quasi identiek aan die van de Sint-Trudokerk (Webbekom). Deze twee kerken zijn zo - wat oppervlakte betreft - de op één na kleinste van de zes bestudeerde kerken.

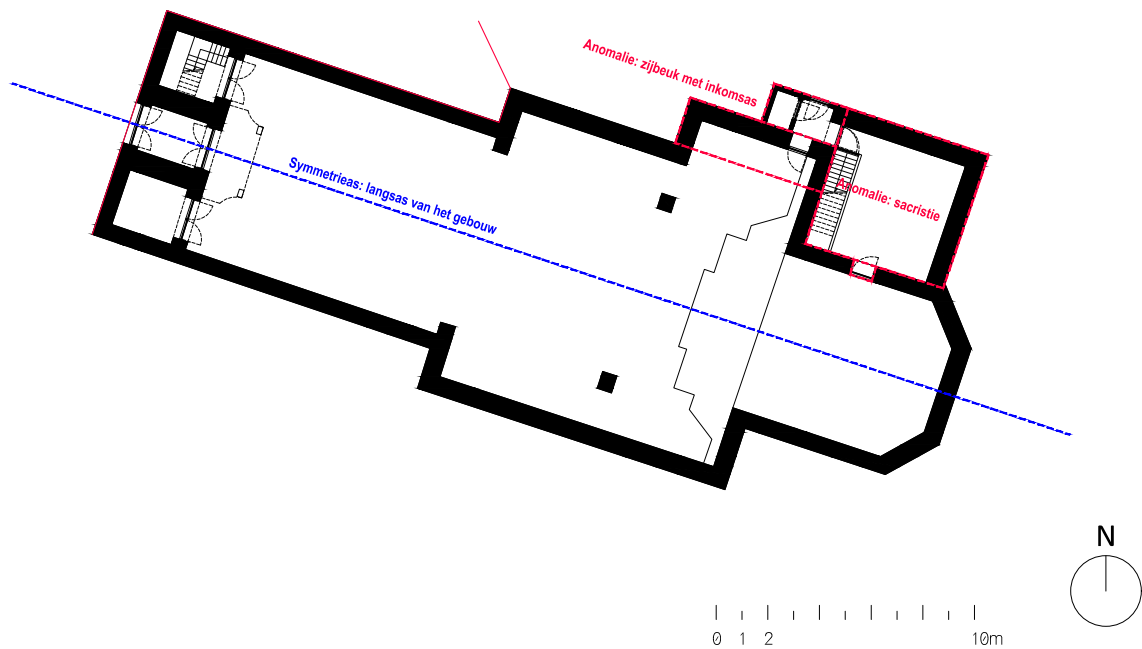
Het schip is een ruimte zonder kolommen onder een tongewelf van ca. 22 bij 7,7 meter. De vrije hoogte centraal onder het gewelf is 7 meter.

Abbeelding 42. Footprint van de Sint-Jozefkerk in vergelijking met de vijf andere kerken.

2.2.4.2 Symmetrie en anomalieën

Het gebouw is grotendeels symmetrisch t.o.v. de langsas van het gebouw. Een uitzondering daarop vormt de sacristie aan de noordzijde. Ook de zijkapel aan die kant van het gebouw is plaatselijk groter dan haar zuidelijke tegenhanger. Via een sas is er aan noordelijke zijde een toegang naar buiten.

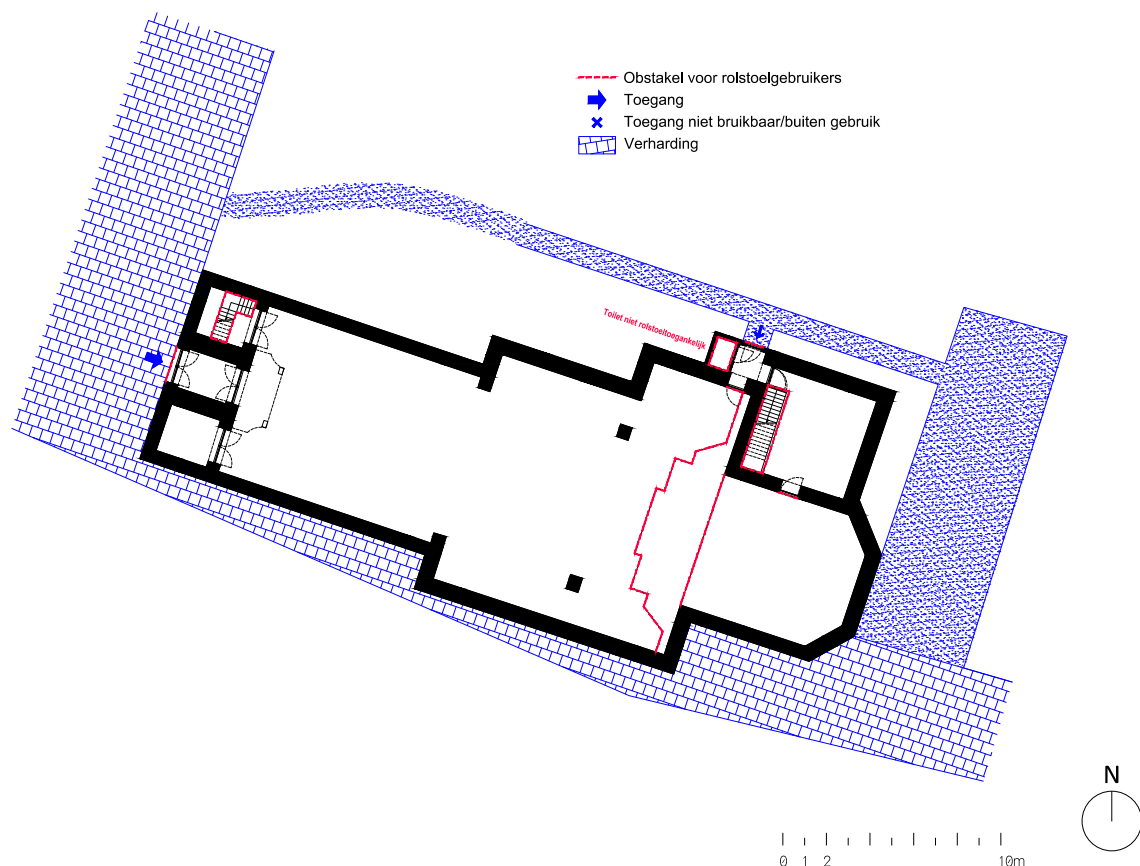
Afbeelding 43. Plattegrond met symmetrie en anomalieën van de Sint-Jozefkerk.

2.2.4.3 Toegankelijkheid van het gebouw

Er zijn twee toegangen tot het kerkgebouw: de hoofdingang centraal in de westgevel, uitgevend op het plein, en een kleinere toegangsdeur in de noordgevel. Die laatste ingang, die momenteel het statuut heeft van dienstingang, is van aan het plein bereikbaar via een grindpad en van op de Dorpsstraat via een korte oprijlaan die met een hek kan worden afgesloten. De zuidgevel, gelegen langs het voetpad van de Dorpsstraat, heeft geen toegangsdeuren. Ook in de oostgevel zijn geen toegangen.

Aan de hoofdingang is een kleine drempel van ca. 10 cm ten opzichte van het niveau van het plein, waardoor deze toegang niet conform de richtlijnen is over integrale toegankelijkheid en in theorie niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers. Op de zij-ingang is het niveauverschil tussen binnen en buiten met ca. 2 cm kleiner en daarmee, wat hoogte betreft, conform de geldende normeringen. De breedte van de toegang is met 84 cm volgens diezelfde normen echter onvoldoende. Tussen deze ingang en het schip bevindt zich bovendien ook een traptrede, waardoor ook deze ingang voor de toegang van rolstoelgebruikers tot het gebouw weinig geschikt is.

Het gebouw wordt volgens de basisnorm brandpreventie als een laag gebouw geclassificeerd. De twee uitgangen samen bieden een theoretisch nuttige breedte van 180 cm en laten op die manier toe dat er 180 personen tegelijk in het gebouw samenkomen, conform deze norm. De beide (historische) buitendeuren openen tegen de vluchtrichting, in tegenstelling tot wat in de brandnorm voor zalen gevraagd wordt. Het stooklokaal is brandwerend gescheiden van de rest van het gebouw. Er is (zoals ook in het Monumentenwachtrapport wordt vermeld) geen zichtbaar branddetectiesysteem of geautomatiseerd brandbestrijdingssysteem en er zijn geen brandblussers aangetroffen. Er is voor zover bekend geen evacuatieplan voorhanden.

Afbeelding 44. Toegankelijkheidsplan van de Sint-Jozefkerk van Molenstede.

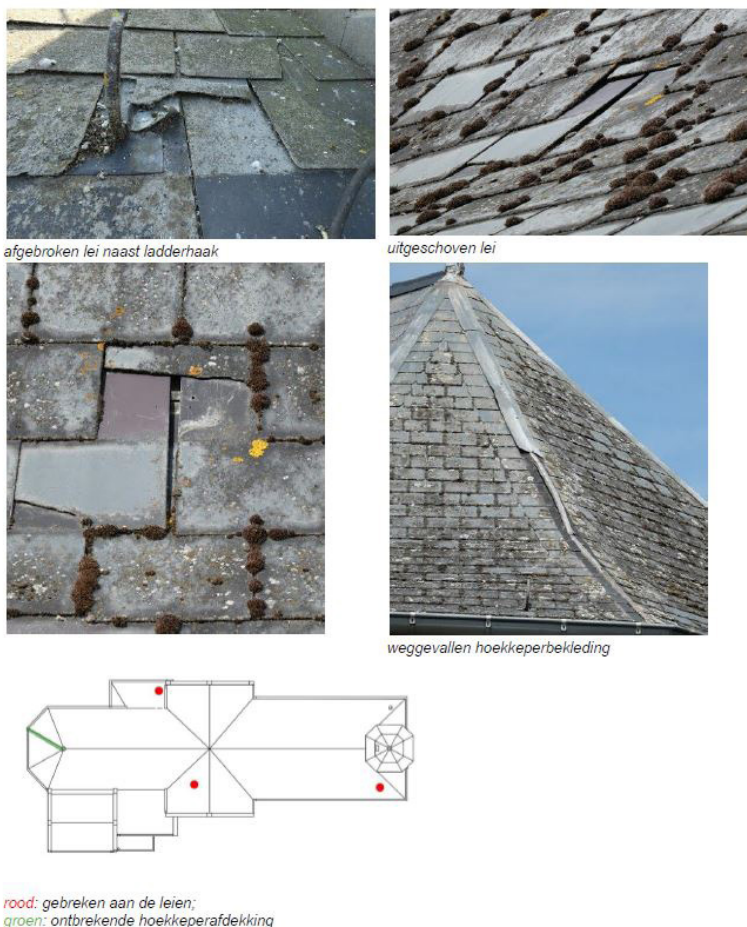
2.2.5 Staat van het kerkgebouw

De kerkraad en de stad hebben voortdurend aandacht gehad voor duurzaam onderhoud en de kerk is dan ook grotendeels in treffelijke staat. Met eigen middelen heeft men doorheen de jaren de nodige voorzieningen getroffen.

Een recentrapport van Monumentenwacht schrijft dat de kerk een structureel gezonde indruk geeft, met een goed onderhouden kapconstructie, draagstructuur en overspanning. Monumentenwacht vestigt enkel de aandacht op het onderhouden en reinigen van de goten, en wijst erop dat verschillende dakvlakken hun maximale levensduur bereikt hebben. Monumentenwacht raadt aan om tegelijk de toegankelijkheid van de dakvlakken te verbeteren met ladderhaken. De kerkfabriek onderneemt momenteel een project om de asbestleien op het dak te laten vervangen.

Blijvende aandacht, naast de klassieke onderhoudsschilderwerken van houten en ijzeren onderdelen, is ook nodig voor het snoeien van de begroeiing rondom de kerk.

Het interieur is recent geschilderd en structureel in orde. Er loopt een onderzoek (en een behandeling) van de lambrisering tegen houtborende insecten. De bovenverdieping van de sacristie is recent verbouwd tot een nette opbergruimte, met een vloer en muren in OSB-platen vervaardigd. Ook in de klokkentoren is recent een nieuwe vloer en plafond (met toegangsluik) in OSB toegevoegd. Lokaal zijn er enkele aandachtspunten, zoals het linteel boven de inkomdeur tussen de noordelijke zijbeuk en de aanpalende uitbouw van de sacristie, dat in slechte staat is. Plaatselijk is er afbladderend en opstuwend verf- en pleisterwerk en vochtschade, vooral rondom bouwnaden en vensters. Er komt ook bevuilding van de gewelven en plafonds, door roet. Bepaalde ornamenten van de communiebank zijn beschadigd.

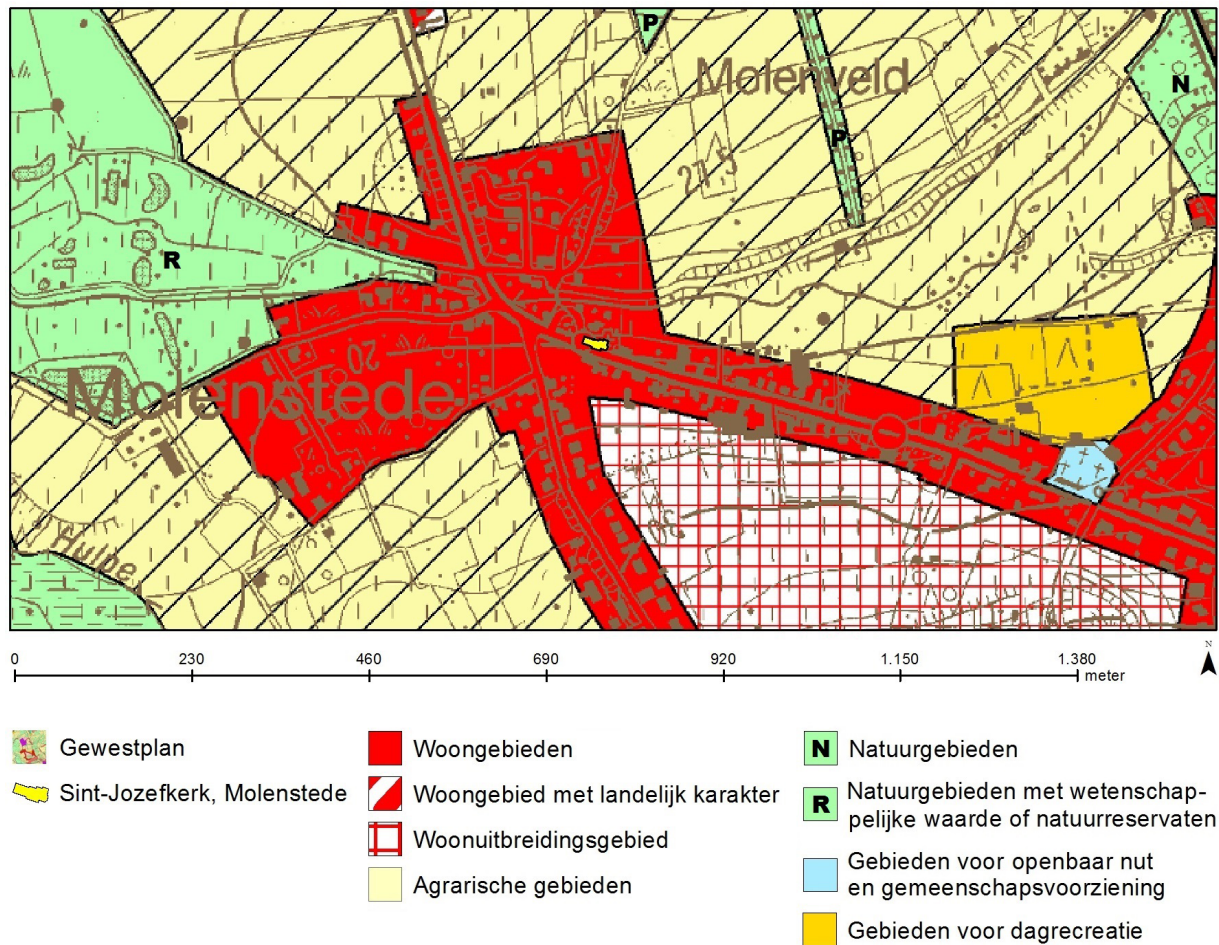

Afbeelding 45. Extract uit het Monumentenwachtrapport over de Sint-Jozefkerk, 2020.

2.3 Onderzoek van de omgeving

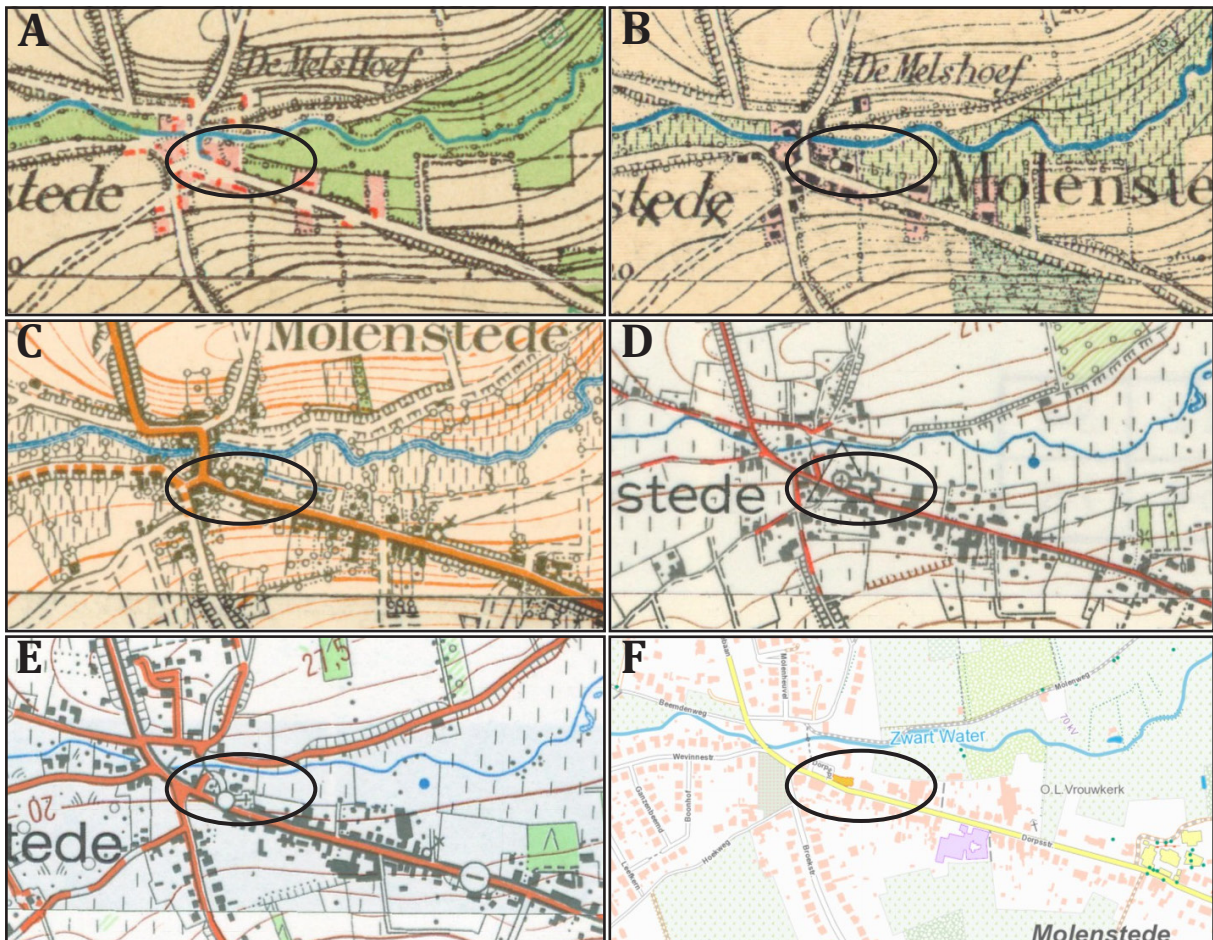
2.3.1 Gewestplan

Afbeelding 46. De Sint-Jozefkerk op het gewestplan. Bron: <http://www.geoportaal.be>.

De Sint-Jozefkerk is gelegen in het centrum van de gemeente Molenstede in een door het Gewestplan als woongebied ingekleurde zone. Er zijn op heden geen BPA's en/of RUP's van toepassing op deze locatie.

2.3.2 Historische evolutie van de omgeving

Afbeelding 47. De Sint-Jozefkerk van Molenstede op topografische kaarten van 1873 tot vandaag; A: 1873; B: 1904; C: 1939; D: 1969; E: 1989; F: 2022. Bron: <http://www.cartesius.be>.

Het wegenpatroon in Molenstede is de voorbije 150 jaar grotendeels bewaard gebleven. Stelselmatig is de bewoning in de gemeente uitgebreid met lintbebouwing langsheen de Dorpsstraat en de Broekstraat. In de voorbije 30 jaar kwamen er nieuwe woonwijken bij rondom Molenweg/Molenheuvel en tussen de Wevinnestraat en de Hoekweg.

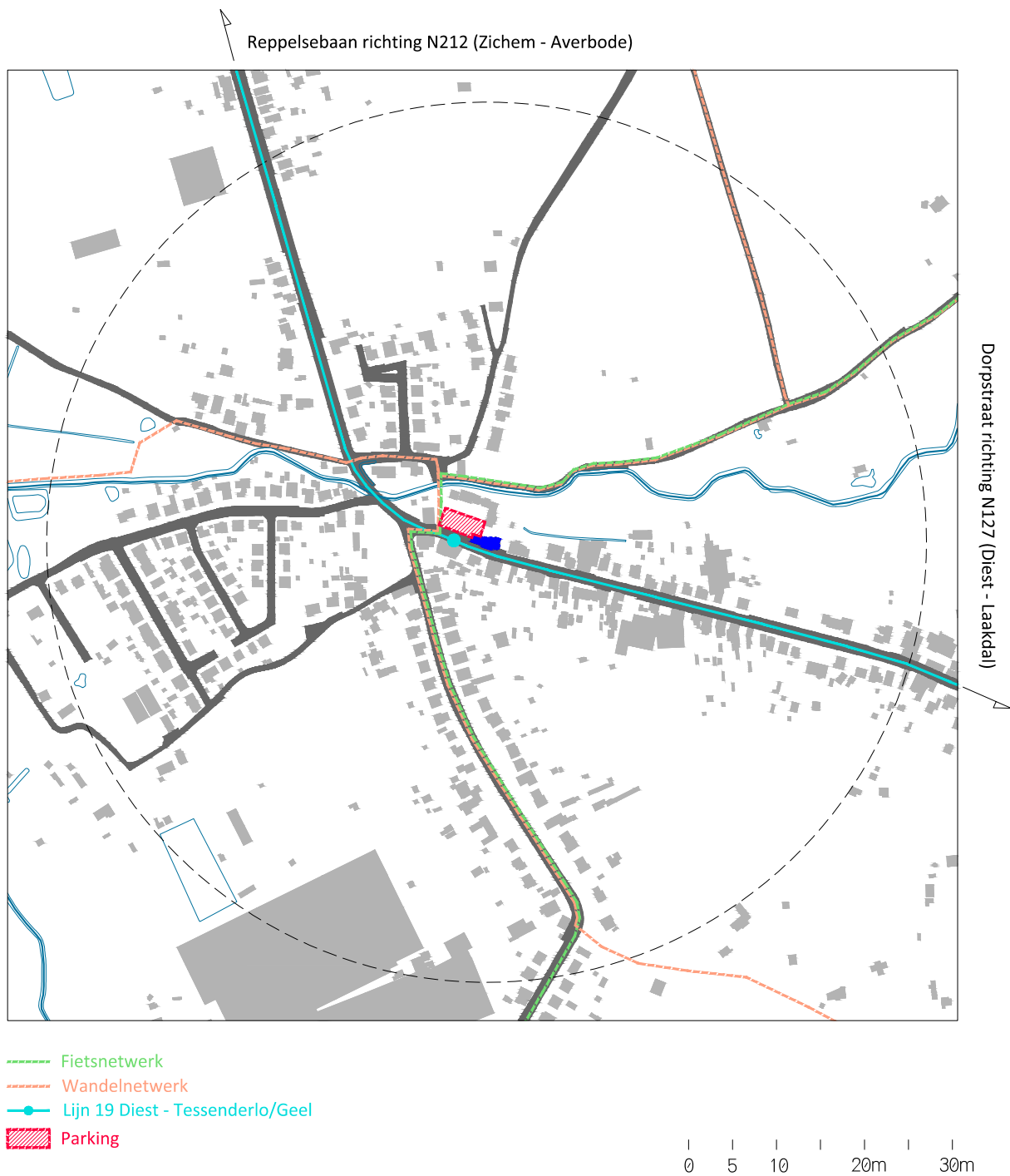
2.3.3 Ontsluiting

De kerk ligt in het centrum van Molenstede aan de Dorpsstraat, naast het centrale dorpsplein. De Dorpsstraat (Reppelsebaan – Dorpstraat – Langenberg) ontsluit de site richting de N127 (Diest – Laakdal) enerzijds en de N212 (Zichem – Averbode) anderzijds.

Op het plein voor de kerk zijn 31 parkeerplaatsen voor auto's, waarvan één voorbehouden is voor mindervaliden. In het dagelijks gebruik worden naast deze afgebakende plaatsen extra parkeerplaatsen gecreëerd door bewoners die zich voor de gevel van hun woning op het plein parkeren. In de omliggende straten zijn er verschillende mogelijkheden voor langsparkeren op de daartoe voorziene zones in de berm of parkeerstroken. Op het plein voor de kerk zijn twee keer vier fietsklemmen voorzien.

De kerk ligt vlakbij de bushalte “Molenstede Dorp” (De Lijn) die op weekdays door lijn 19 (Diest – Tessenderlo/Geel) vier keer per dag bediend wordt. Op andere tijdstippen wordt deze halte bediend door een belbus.

De locatie ligt op het fietsknooppuntennetwerk en het wandelknooppuntennetwerk van Toerisme Vlaanderen.

Afbeelding 48. Ontsluitingskaart van de Sint-Jozefkerk in Molenstede.

2.3.4 Functiekaart

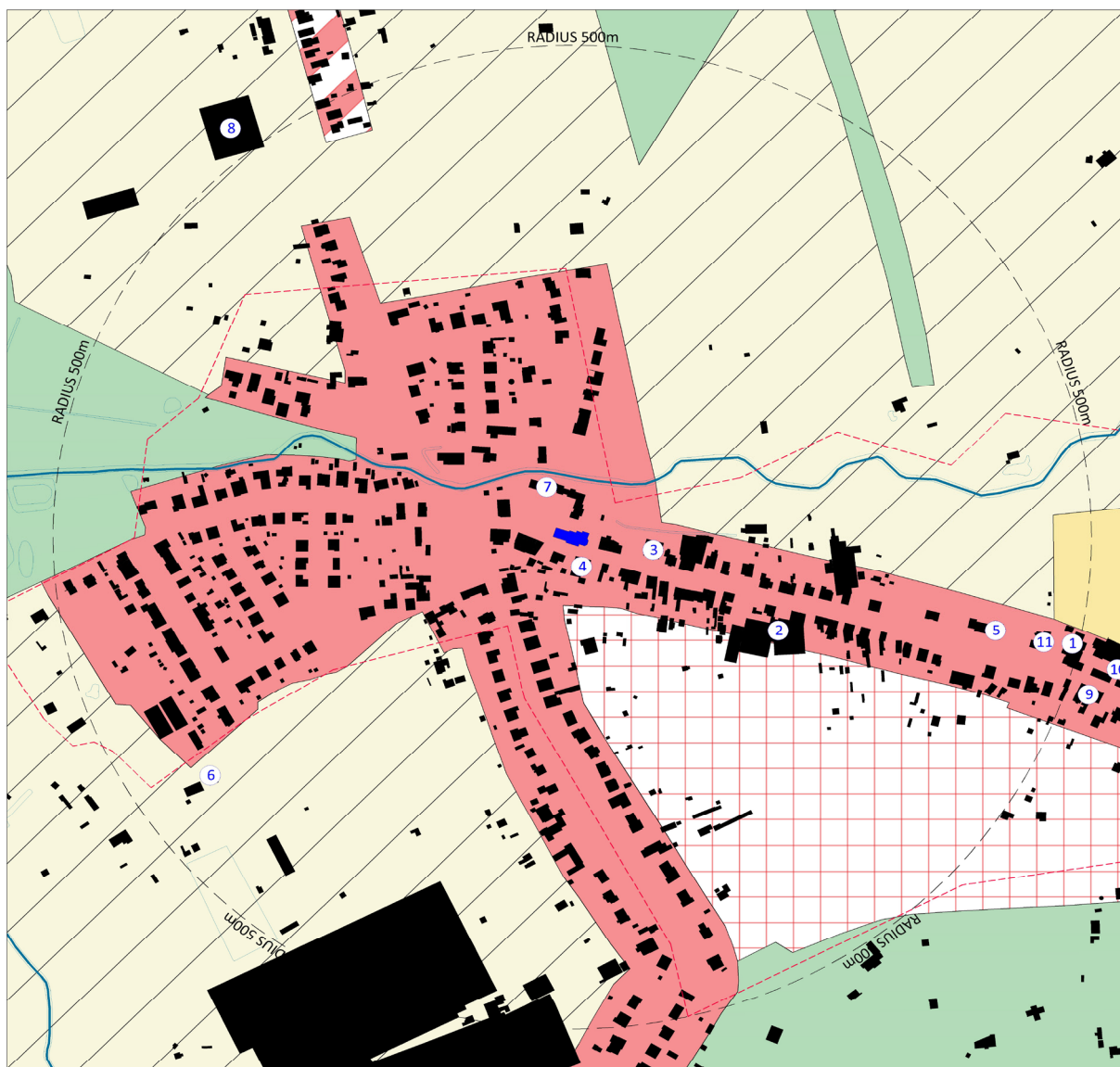
Deze kaart op mesoschaal bestaat uit twee lagen. Enerzijds toont de gekleurde achtergrond indicatief de bestemming volgens het gewestplan. Anderzijds duiden de nummers de locatie van de (semi-)publieke activiteiten aan die op wandelafstand (500 m) van de kerk plaatsvinden.

Volgens de website provincies.incijfers.be woonden er in 2021 in "Molenstede-Kern" 942 inwoners, wat overeenkomt met 28% van de totale bevolking in de deelgemeente Molenstede. De statistische sector "Molenstede-Kern" is de dichtst mogelijke benadering van dit gebied in een straal van 500 meter rond de kerk, maar vormt een overschatting.

Naast woningen en landbouwbedrijven vinden we er voornamelijk functies die het ondersteunend zijn voor de bewoners: een school (basischool + deeltijds kunstonderwijs), twee voorzieningen voor kinderopvang, sportaccommodatie (incl. cafetaria) en terreinen en lokalen voor de plaatselijke jeugdbeweging. Daarnaast is er binnen deze radius een vijftal handelszaken te vinden.

Het ontmoetingscentrum wordt druk gebruikt door lokale verenigingen zoals de Sint-Amandusvrienden, Heemkring Molenstede, Landelijke Gilde Molenstede, Volleybalclub Molenstede, Gezinsbond Molenstede, etc.

De begraafplaats van Molenstede ligt aan de Dorpsstraat, net buiten de perimeter van vijfhonderd meter rond de kerk (naast de terreinen van de Chiro.)

1. (a) Gemeentelijke basisschool De Buitenkans - (b) Hagelandse academie voor muziek en woord
2. (a) Ontmoetingscentrum, Sport- en Turnhal 't Molenhuis - (b) cafetaria 't Kroonrad
3. Bakkerij Geerts
4. Slagerij Vernijns
5. Apotheek Staes
6. Kinderdagverblijf 't Olifantje
7. Buitenschoolse opvang 't Kliekske Molenstede
8. Decora plants BV
9. Krantenwinkel 't Gazetteke
10. Chiro Molenstede - Hatsjikidee
11. Tandarts De Ceulnaer

----- Statistische sector: "Molenstede-kern"

Afbeelding 49. Functiekaart van de omgeving rond de Sint-Jozefkerk in Molenstede, met een radius van 500 meter.

2.4 Sterkte-zwakte-analyse

Voor elk kerkgebouw in deze analysefase worden twee SWOT-analyses opgemaakt. SWOT staat voor:

S	"strengths"	inherente sterktes
W	"weaknesses"	inherente zwaktes
O	"opportunities"	mogelijkheden
T	"threats"	bedreigingen

Deze SWOT-analyses worden opgesteld voor twee hoofdscenario's:

- één scenario van behoud van de eredienst, met valorisatie en eventueel medegebruik van het gebouw;
- en een tweede scenario van ingrijpendere wijziging, met name het kiezen voor een neven- of herbestemming van het gebouw.

Sint-Jozefkerk, MOLENSTEDE

SWOT SCENARIO BEHOUD: Eredienst/Valorisatie/Medegebruik

S(trengths) / Sterktes	W(eaknesses) / Zwaktes
<ul style="list-style-type: none"> - De kerk is in goede staat en behoeft weinig grote restauratiekosten. - Er is momenteel nog een actieve kern van gelovigen die de kerk op vaste basis gebruikt. Er is nog een wekelijkse eredienst in de kerk. - De kerkfabriek lijkt over voldoende financiële middelen te beschikken om onderhoudswerken in eigen beheer uit te voeren. - De parochie beschikt momenteel nog over een eigen pastoor die in de buurt van de kerk woont. - De eenbeukige kerk zorgt voor een ruimte die, bij klassieke activiteiten die vallen onder de noemer “valorisatie” zoals concerten, voordrachten, conferenties,... alle toeschouwers zonder belemmering een zicht verschaft op het evenement. - De kerk heeft een prominente plaats in de dorpskern en is er bepalend voor de visuele identiteit. - [...] 	<ul style="list-style-type: none"> - Er zijn aan het gebouw nog enkele restauratiewerken nodig (o.a. vernieuwing van enkele dakvlakken en vervanging van het asbestdak). - De kerk is niet geopend voor toevallige bezoekers die bijvoorbeeld een verdieping van hun geloof wensen. - De kleine oppervlakte van het kerkgebouw maakt het niet geschikt voor evenementen van het type “valorisatie” van meer dan 180 personen (volgens de brandnorm). - Er zijn een aantal tekenen van mogelijke vochtschade (bv. rondom de ramen) die mogelijk in de toekomst tot bijkomende investering zouden kunnen leiden. - [...]
O(pportunities) / Kansen	T(hreats) / Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> - In de gemeente Molenstede is de kapel van Sint-Martha enkele jaren geleden al aan de eredienst onttrokken, wat een “concurrerende” parochie minder betekent voor Sint-Jozef. - Molenstede beschikt over een rijk verenigingsleven waarvan verschillende verenigingen ook een band met de kerk hebben. - [...] 	<ul style="list-style-type: none"> - Klassieke activiteiten van het type “valorisatie”, zoals concerten en lezingen, kunnen ook plaatsgrijpen in het recent vernieuwde OC ‘t Molenhuis. - Op langere termijn lijken mogelijk enkele duurzame aanpassingen in het kader van toegankelijkheid en een verouderende gemeenschap noodzakelijk. - [...]

Sint-Jozefkerk, MOLENSTEDE

SWOT SCENARIO WIJZIGING: Nevenbestemming/Herbestemming

S(trengths) / Sterktes	W(eaknesses) / Zwaktes
<ul style="list-style-type: none"> - De kerk omvat een bevattelijke ruimte voor zittende activiteiten, zonder belemmering van zichtassen. - Het gebouw staat op een prominente plaats in de dorpskern, is mee bepalend voor de visuele identiteit van de kern en vormt op die manier een logisch herkenningspunt voor afspraken, de start van een wandeling,... - Het gebouw staat er in de regel gesloten bij. Een neven- of herbestemming zou (een gedeelte van) de kerk vaker kunnen openstellen voor de bevolking. - [...] 	<ul style="list-style-type: none"> - Beperkte bereikbaarheid met openbaar vervoer. (Geen bediening in weekenden.) - Het kerkgebouw is niet zo omvangrijk en laat zich niet eenvoudig opsplitsen in deelruimtes in bepaalde scenario van nevenbestemming. - De nog actieve geloofsgemeenschap en de afwezigheid van andere gebedsplaatsen in de buurt maakt een eventuele ontwijding en integrale herbestemming niet eenvoudig. - [...]
O(pportunities) / Kansen	T(hreats) / Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> - Er is een rijk verenigingsleven in de gemeente dat heel wat activiteiten organiseert. - Ten tijde van de verbouwing van 't Molenhuis was er sprake van dat een schildersatelier en pottenbakkersruimte zou verdwijnen. Dat type ambachtelijke activiteiten is een mogelijke nevenbestemming. - De nabijheid van 't Molenhuis op wandelafstand biedt eventueel mogelijkheden naar samenwerkingen tussen beide gebouwen / organisaties (bv. rommelmarkten, stoeten, en andere evenementen met grote bezetting die gespreid kunnen worden over meerdere gebouwen). - Het feit dat de kerk niet beschermd is als monument houdt een mogelijkheid in tot subsidiëring vanuit de Vlaamse overheid (Agentschap Binnenlands Bestuur) bij een herbestemming of nevenbestemming. - [...] 	<ul style="list-style-type: none"> - De gemeente Molenstede beschikt met 't Molenhuis over een recent gerenoveerd ontmoetingscentrum met turnzaal waar heel wat verenigingen zoals de fanfare en de turnkring al terecht kunnen. Polyvalente ruimte, cafetaria als "dorpscafé". - Afhankelijk van het type nevenbestemming of herbestemming kan een langere openstelling van de kerk, zonder suppoosten, de mogelijkheid geven tot diefstal en vandalisme. - Bepaalde "softe" neven- of herbestemmingen, zoals bibliotheken, zijn recent nog verwijderd uit de deelgemeenten, bv. het schrappen van de uitleenpost van de bibliotheek in Molenstede anno 2009. - Parkeeroverlast bij bestemming met bovenlokale aantrekkingskracht. - Het gebouw is momenteel in goede staat: mogelijke vermindering van de erfgoedkundige en architecturale waarde, bij ingrijpende aanpassingen aan het interieur. - [...]